

[Wittrup.]

vedligeholde den som Statsejendom. Dette Forhold er atter fastslaaet ved Bestemmelserne i Loven af 31. Marts 1852, som nu søges ændret saaledes, at Kirken og Kirke-distriktets Beboere i Forholdet til Kirkebygningen, og hvad dertil hører, stilles lige med andre Egne i Landet. Dette synes at være rimeligt, saaledes som Forholdene nu har udviklet sig. Men har det da ikke altid været rimeligt? Nej, det kan ikke siges, for der knytter sig jo nogle særlige Omstændigheder til Forholdene derude.

Alheden, der er den Del af Karupfladen, der ligger Øst for Karup, fra Sindalgaard Statsplantage mod Syd over Havrdal, Frederiks, Grønhøj til Stordal, var ved Begyndelsen af det 18de Aarhundrede en eneste mægtig Hedeeflade, som Staten allerede dengang interesserede sig for at opdyrke. Det første Forsøg blev gjort ved en Forordning af 26. Maj 1723, hvori der gaves dem, der vilde dyrke og bosætte sig paa Heden, en Række Begunstigelser. Yderligere Begunstigelser blev føjet til i en ny Forordning af 30. November 1751. Men ingen lod sig friste til at gaa i Lag med Alhedens Dyrkning. Den 28. Maj 1759 udstedte kgl. Legationsraad Johan Fr. Moritz i Frankfurt am Main en Indbydelse til pfalziske Landarbejdere til at rejse til Alheden i Danmark og kolonisere der paa nærmere fastsatte gunstige Betingelser. Det hjalp. Der indvandrede 965 Personer fordelt paa 265 Familier, og der oprettedes paa Alheden 146 saakaldte Kolonisteder, omfattende 99 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1½ Alb. Hartkorn, og paa Randbøl Hede oprettedes 18 Kolonisteder med 36 Tdr. 1 Skp. Hartkorn. Vilkaarene var ifølge de ældste Fæstebreve, daterede den 31. December 1764, at Besiddelsesformen var Arvefæste, og i 20 Aar var disse Kolonister fritaget for Afgifter af enhver Art; der blev endda i de første Aar udbetalt dem Underholdspenge af Staten. En Del af Nybyggerne var utilfredse med deres Kaar, hvad næppe kan undre, og en Del viste slet Opførsel. Disse sidste blev atter sendt hjem til Pfalz, og Rentekammeret, som det dengang hed — nu kaldes det Finansministeriet — resolverede under 16. November 1765, at de derved ledigblevne Gaarde kunde overdrages danske Fæstere; disse Fæstebreve til danske Kolonister, der er af 31. December 1765, indeholder de samme Betingelser, som var indrømmet Tyskerne. Ved Udløbet af de 20 Aar, hvori der indrømmedes Begunstigelser, indgaves der Ansøgning om

yderligere Begunstigelser. De Friheder eller Rettigheder, som gaves disse Kolonister i de 20 Aar, var Fritagelse for baade ekstraordinære og ordinære Skatter og Tiender, Indrullering i Hæren, Indkvartering, Høveri, Ægtkørsel og Pligtarbejde, dog undtaget Postbrevs Besørgelse. Der bevilgedes dog kun 10 Aars yderligere Frihed, indtil 1795, efter at de 20 Aar var udløbet, for de tyske Kolonister, og det samme kom til at gælde de danske Kolonister ved en ny Anordning, og ved en senere Resolution af 9. Maj 1787 gaves der ogsaa de samme Begunstigelser til Nybyggerne paa Randbøl Hede. Ved kgl. Resolution af 16. Marts 1796 bestemtes, at Kolonisternes Jorder skulde udskiftes, Gaarde og Huse flyttes ud paa de udskiftede Jorder og de fornødne Brønde tilvejebringes. Straks efter Udskiftningen paalagdes det Kolonisterne at betale de kongelige Skatter af Hartkornet, dog saaledes, at i de første 3 Aar skulde der kun betales en Trediedel af den samlede Skat; i de næste 3 Aar Halvdelen og i de næste 3 Aar to Trediedele, saaledes at de først i det 10de Aar kom til at betale den fulde Hartkornsskat, altsaa i det 10de Aar efter Udskiftningen. Først 14 Aar efter Udskiftningen og dermed i Virkeligheden Overgangen til en Slags Ejendomsret skulde Kolonisterne betale den faste jorddrotlige Afgift, som det hed, og den kunde stige indtil 6 Rigsdaler pr. Tønde Hartkorn. Overgangen til fuld Ejendomsret skete først ved den her omhandlede Lov af 31. Marts 1852, hvori det bestemmes, at Kolonisterne kan købe deres Gaarde til fri Ejendom for en Betaling af 150 Rigsdaler pr. Tønde Hartkorn.

Siden 1852, da Gaardene altsaa overgik til fri Ejendom — Kolonisterne gjorde nemlig i stor Udstrækning Brug af denne Ret —, er der sket en rig Udvikling paa Alheden. Brede, velholdte Amtsveje gennemskærer nu Alheden paa Kryds og tværs og krydser hinanden ved Frederikskirken, og ½ km Syd for denne ligger Frederiks Station paa Viborg—Herning-Banen, som har bragt Mergel og mange andre Kulturgoder ud til Alheden; nu sidst har man faaet Kartoffelmelsfabrikken i Karup som Aftager af det, der har været Hovedproduktet paa Alheden gennem Aarhundreder, nemlig Kartoffler. Befolkningen, der i mere end et Aarhundrede er blevet øvet i Savn og Nøjsomhed og nu har sejret over Lyng og Al, føler sig ikke mere som „Kolonister“, der kræver Særrettigheder, men som gode danske Borgere, der gennem Slægtleds Flid og Nøjsomhed har ryddet sig en Virkeplads paa Jyl-